

Projekt

z dnia 19 grudnia 2016 r.

Zatwierdzony przez .....

**UCHWAŁA NR .....
RADY GMINY GRAJEWO**

z dnia ..... 2016 r.

**w sprawie przyjęcia lokalnego programu pomocy społecznej "Program Aktywności Lokalnej
Gminy Grajewo na lata 2016 - 2020"**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2016 r. poz. 446, poz. 1579) i art. 110 ust. 10 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2016 r. poz. 930, poz. 1583 i poz. 1948) uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się lokalny program pomocy społecznej pod nazwą "Program Aktywności Lokalnej Gminy Grajewo na lata 2016 - 2020", stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Grajewo.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady

Jan Dąbrowski

Załącznik do Uchwały Nr .....

Rady Gminy Grajewo

z dnia ..... 2016 r.

PROGRAM AKTYWNOŚCI LOKALNEJ GMINY GRAJEWO NA LATA 2016-2020

Opracowanie:

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Grajewie

SPIS TREŚCI

I.	Wprowadzenie	3
II.	Opis sytuacji problemowej	5
III.	Diagnoza społeczna	11
IV.	Odbiorcy Programu Aktywności Lokalnej	21
V.	Cele Programu Aktywności Lokalnej	22
VI.	Kierunki działań Programu Aktywności Lokalnej	22
VII.	Zasoby niezbędne do uzyskania założonych celów Programu Aktywności Lokalnej	24
VIII.	Szczegółowy opis planowanych działań w ramach Programu Aktywności Lokalnej.....	24
IX.	Sposoby i metody pracy wykorzystywane do realizacji Programu Aktywności Lokalnej.....	27
X.	Harmonogram działań w ramach realizacji Programu Aktywności Lokalnej	28
XI.	Przewidywane rezultaty realizacji programu.....	32
XII.	Realizatorzy programu.....	33
XIII.	Finansowanie Programu Aktywności Lokalnej	34
XIV.	Monitoring i ewaluacja	34

I. Wprowadzenie

Podstawą prawną opracowania Programu Aktywności Lokalnej jest art. 110 ust. 10 ustawy o pomocy społecznej, zgodnie z którym rada gminy biorąc pod uwagę potrzeby w zakresie pomocy społecznej, opracowuje i kieruje do wdrożenia lokalne programy pomocy społecznej.

Program Aktywności Lokalnej (PAL) to szereg działań realizowanych na rzecz aktywizacji społecznej i rozwiązywania problemów społeczności lokalnej. Program Aktywności Lokalnej (PAL) Gminy Grajewo na lata 2016 – 2020 stanowi jeden z elementów realizacji celów Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2016 – 2022, jakim jest: wysoka jakość życia mieszkańców i kapitał społeczny oraz przygotowanie programów dla osób wykluczonych społecznie z grup zmarginalizowanych (pomoc społeczna, niepełnosprawność, bezrobocie). Program Aktywności Lokalnej (PAL) Gminy Grajewo na lata 2016-2020 określa zadania sformułowane w oparciu o sporządzoną diagnozę, w ramach lokalnej strategii pomocy osobom i rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej, przeżywającym problemy w dostępie do zasobów rynku pracy i dóbr społeczno-gospodarczych, zaliczanym do grup szczególnego ryzyka wykluczenia społecznego.

Program (PAL) pozwoli na realizację działań umożliwiających udzielenie indywidualnym osobom oraz ich rodzinom pomocy w odbudowywaniu i podtrzymywaniu umiejętności uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej, w powrocie do pełnienia ról społecznych w miejscu zamieszkania lub w miejscu pracy, w samoorganizowaniu się i podejmowaniu przez nich wspólnych inicjatyw i przedsięwzięć w zakresie aktywizacji zawodowej i społecznej. Wyzwaniem Programu (PAL) jest realizowanie polityki integracji społecznej poprzez aktywizowanie lokalnej społeczności Gminy Grajewo ze szczególnym uwzględnieniem środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym i tym samym przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego. Główne działania zapobiegające wykluczeniu społecznemu realizowane będą poprzez instrumenty aktywnej integracji między innymi o charakterze społecznym, zawodowym, edukacyjnym i zdrowotnym.

Realizacja Programu Aktywności Lokalnej pozwoli również na rozszerzenie oferty pomocy społecznej i rozpropagowanie informacji na ten temat. Wpłynie korzystnie na stworzenie pozytywnego wizerunku Ośrodka Pomocy Społecznej, który nie będzie postrzegany wyłącznie jako instytucja zaspokajająca materialne potrzeby wąskiej grupy indywidualnych klientów, lecz również jako jednostka inicjująca działania skierowane na

Program Aktywności Lokalnej Gminy Grajewo na lata 2016 – 2020

---

rozwój lokalny definiowany jako proces rozwiązywania lokalnych problemów i zaspokajania indywidualnych oraz zbiorowych potrzeb, przy aktywnym zaangażowaniu mieszkańców. Przy wykorzystaniu istniejących sił i zasobów Ośrodek stanie się centrum współpracy i partnerstwa ukierunkowanym na rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów społecznych.

Program Aktywności Lokalnej Gminy Grajewo przedstawia kompleksowe podejście do rozwiązywania najbardziej newralgicznych problemów społecznych; posłuży on do opracowania i realizacji programów i projektów w ramach których będą osiągane cele, będzie służył opracowaniu i realizacji projektów aktywności lokalnej skierowanych do dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego 2014 – 2020 dofinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Osi Priorytetowej IX. Rozwój Lokalny, Działania 9.1 Rewitalizacja społeczna i kształtowanie kapitału społecznego.

Przyjęte w Programie Aktywności Lokalnej koncepcje i kierunki działań są zgodne z założeniami zawartymi w ogólnopolskich wojewódzkich i gminnych dokumentach strategicznych:

1. Strategia Rozwoju Kraju 2020;
2. Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski;
3. Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020;
4. Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020;
5. Strategia Polityki Społecznej Województwa Podlaskiego do roku 2020;
6. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Grajewo na lata 2016 - 2022;
7. Strategia Rozwoju Gminy Grajewo na lata 2015 - 2022;
8. Lokalna Strategia Rozwoju 2014 – 2020;

Program Aktywności Lokalnej będzie realizowany zgodnie z zasadą pomocniczości przy udziale środków własnych samorządu i finansowania zewnętrznego, w tym ze środków budżetu państwa i funduszy unijnych. Nieodzowna więc jest korelacja Programu z kierunkami strategicznymi określonymi w dokumentach rządowych i wspólnotowych: Strategia Europa 2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego; Instrument terytorialny Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność.

Głównym wyzwaniem PAL Gminy Grajewo jest aktywizacja społeczności lokalnych do podejmowania działań sprzyjających rewitalizacji społecznej i kształtowaniu kapitału społecznego oraz odbudowywanie i wzmacnianie więzi społecznych, w celu wzmocnienia tożsamości lokalnej oraz wzrostu społecznego zaufania.

Dzięki współodpowiedzialności lokalnych społeczności możliwe jest uzyskanie bardziej skoncentrowanych i trwałych efektów.

Podczas prac nad dokumentem wykorzystano zapisy gminnych programów, projektów i raportów oraz wyniki z przeprowadzonej diagnozy społecznej potrzeb w Gminie Grajewo. Na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych wśród społeczności, konsultacji z osobami starszymi oraz instytucjami, jednostkami samorządowymi gminy i organizacjami społecznymi możliwe jest uzyskanie trwałych efektów.

II. Opis sytuacji problemowej

Gmina Grajewo wchodzi w skład powiatu grajewskiego, zajmując w obecnym kształcie obszar 30 820 ha. Położona jest w północno – zachodniej części województwa podlaskiego, granicząc z województwem warmińsko – mazurskim.

Źródło: www.gminy.pl

Program Aktywności Lokalnej Gminy Grajewo na lata 2016 – 2020

Od północy graniczy z Gminą Prostki (leżąca w województwie warmińsko – mazurskim) i Gminą Rajgród, od wschodu z Gminą Goniądz. Tę północno – wschodnią częścią granicy gminy stanowi naturalna granica rzeki Ełk. Od południa graniczy z Gminą Radziłów, a od zachodu z Gminą Wąsosz i Szczuczyn.

Gminę Grajewo na dzień 31.12.2015 r. zamieszkiwało 6091 osób, w skład Gminy Grajewo wchodzi 51 miejscowości (49 sołectw):

L.p.	Wyszczególnienie	Liczba mieszkańców		
		2013	2014	2015
1.	Białaszewo	293	282	275
2.	Białaszewo - Kolonia	107	103	103
3.	Białogrądy	149	146	138
4.	Boczki - Świdrowo	185	181	182
5.	Brzozowa	46	44	44
6.	Brzozowa Wólka	88	87	86
7.	Chojnówek	45	47	44
8.	Ciemnoszyje	231	232	233
9.	Cyprki	94	94	94
10.	Danówek	51	51	53
11.	Dybla	98	92	91
12.	Elźbiecin	24	24	24
13.	Flesze	59	58	58
14.	Gackie	56	55	55
15.	Godlewo	68	69	70
16.	Grozimy	83	82	83
17.	Kacprowo	143	141	137
18.	Kapice	122	120	114
19.	Konopki	154	153	153
20.	Konopki - Kolonie	88	86	84
21.	Koszarówka	235	232	233
22.	Koty - Rybno	65	67	67
23.	Kurejewka	72	72	72
24.	Kurejwa	112	100	102

Program Aktywności Lokalnej Gminy Grajewo na lata 2016 – 2020

25.	Kurki	39	37	36
26.	Lipińskie	81	83	78
27.	Łamane Grądy	36	33	30
28.	Łękowo	68	66	65
29.	Łojki	60	59	56
30.	Łosewo	76	76	74
31.	Mareckie	93	93	93
32.	Mierucie	135	135	133
33.	Modzele	76	75	74
34.	Okół	61	57	59
35.	Pieniążki	32	35	30
36.	Podlasek	14	15	12
37.	Popowo	376	373	371
38.	Przechody	133	133	129
39.	Ruda	473	464	459
40.	Sienickie	17	16	19
41.	Sikora	88	90	89
42.	Sojczynek	34	35	33
43.	Sojczyn Grądowy	26	25	25
44.	Sojczyn Borowy	258	248	246
45.	Szymany	246	241	237
46.	Szymany – Kolonie	93	96	95
47.	Toczyłowo	206	204	208
48.	Uścianki	51	53	52
49.	Wierzbowo	331	327	334
50.	Wojewodzin	458	410	404
51.	Zaborowo	58	55	55
	OGÓLEM:	6287	6152	6091

Źródło: Dane z Urzędu Gminy Grajewo

Program Aktywności Lokalnej Gminy Grajewo na lata 2016 – 2020

W strukturze wiekowej mieszkańców Gminy Grajewo na dzień 31 grudnia 2015 r. dominowały osoby w wieku produkcyjnym: 3851 osób, z czego 45,7% stanowiły kobiety. Udział osób w wieku przedprodukcyjnym (poniżej 18 lat) w ogólnej populacji wyniósł 22,7% (1317 osób), a w wieku poprodukcyjnym 60/65 lat i więcej 15,2% (924 osoby).

W Gminie Grajewo na 1000 mieszkańców pracuje 79 osób, tj. 46,6% wszystkich pracujących ogółem stanowią kobiety, a 53,4% mężczyźni. Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców Gminy Grajewo 190 osób wyjeżdża do pracy do innych gmin, a 92 pracujących przyjeżdża do pracy spoza gminy, tak więc saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy wynosi 98. Aktywnych zawodowo 46,5% mieszkańców Gminy Grajewo pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 20,6% w przemyśle i budownictwie, a 16,3% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 16,3% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).

Liczba osób pracujących wg płci w latach 2013 – 2015 r. przedstawia tabela:

LP.	Liczba pracujących ogółem	Kobiety	Mężczyźni
2013	346	216	130
2014	413	218	195
2015	469	289	180

Źródło: Dane statystyczne GUS

Bezrobocie rejestrowane w Gminie Grajewo w 2015 roku wynosiło 16,2% (16,0% wśród kobiet i 16,3% wśród mężczyzn). Ogólna liczba pozostających bez pracy na dzień 31.12.2015 r. wynosiła 348 osób (w tym 200 długotrwale bezrobotnych); w 2014 r. 398 osób (255 długotrwale bezrobotnych), a w 2013 r. 445 osób (270 długotrwale bezrobotnych). Wskaźnik bezrobocia nie uwzględnia bezrobocia ukrytego.

źródło: Polska w Liczbach, dane statystyczne

Gmina Grajewo jest gminą typowo rolniczą. Rolniczy charakter gminy powoduje, że na obszarze gminy funkcjonują niewielkie jednoosobowe rodzinne działalności gospodarcze. Wśród podmiotów największy udział mają osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Najczęściej prowadzona forma działalności gospodarczej: handlowa, usługowa, budowlana, transportowa. Na podstawie ewidencji wpisu działalności gospodarczej w Urzędzie Gminy Grajewo, aktywnych było 139 podmiotów wykonujących działalność

Program Aktywności Lokalnej Gminy Grajewo na lata 2016 – 2020

---

gospodarczą (31.12.2015 r.). Na terenie gminy znajduje się tylko 9 podmiotów działających na zasadach prawa handlowego, z czego BIOM, ma główną siedzibę w gminie Jaświły, a jego zakład zagospodarowania odpadów mieści się w Koszarówce i posiada status Regionalnej Instalacji Przetwarzania Odpadów Komunalnych (tzw. RIPOK). Przedsiębiorstwa działają w branżach budowlanej, handlowej, piekarniczej oraz transportowej. Głównym miejscem pracy pozostają rodzinne gospodarstwa rolne. Zakres działalności zakładów w Gminie Grajewo jest dynamiczny i zmienny, gdyż przedsiębiorcy dostosowują się do aktualnej sytuacji rynkowej.

Gmina Grajewo należy do gmin charakteryzujących się stosunkowo wysokim wskaźnikiem lesistości wynoszącym około 29%. Wśród ogólnej powierzchni lasów 9 059 ha, lasy państwowe zajmują około 5 533 ha, tj. 63% ogólnej powierzchni lasów w gminie. Pozostałe lasy to lasy prywatne.

Na podstawie analizy stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego wynika, że w roku 2015 na terenie Gminy Grajewo odnotowano 95 kolizji oraz 7 wypadków, 7 rannych, 1 osoba zabita. Większość zdarzeń drogowych miała miejsce na głównych ciągach komunikacyjnych powiatu grajewskiego tj. drodze nr K61 i K65 oraz na terenie miasta Grajewo.

Ponadto w związku z podejrzeniem przemocy w rodzinie na podstawie danych Zespołu Interdyscyplinarnego wynika, że w 2015 r. zostało wszczętych 46 procedur Niebieskiej Karty, w 2014 r. 41 procedur NK i w 2013 r. 42 procedury NK.

Według danych Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w 2015 roku w 7 przypadkach wystąpiono do Sądu o obowiązkowe leczenie; w 2014 roku w 6 przypadkach wystąpiono do Sądu o obowiązkowe leczenie, a w 2013 w 12 przypadkach wystąpiono do Sądu o nałożenie obowiązku przymusowego leczenia.

Spośród ogólnej liczby mieszkańców Gminy Grajewo 6091 osób w 2015 r. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Grajewie objął pomocą we wszystkich formach 290 rodzin (1025 osób w tych rodzinach), a 508 osobom przyznano decyzją świadczenia. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej 2014 r. zwiększyła się, a w 2015 r. o 21 osób spadła, co obrazuje tabela poniżej:

Program Aktywności Lokalnej Gminy Grajewo na lata 2016 – 2020

Udzielona pomoc przez GOPS	Stan na dzień 31.12.2013r.		Stan na dzień 31.12.2014r.		Stan na dzień 31.12.2015r.	
	Liczba osób i rodzin	Łączna ilość osób w rodzinach	Liczba osób i rodzin	Łączna ilość osób w rodzinach	Liczba osób i rodzin	Łączna ilość osób w rodzinach
Osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej we wszystkich formach	418	1137	539	1146	508	1025
Korzystający z pomocy społecznej w formie finansowej	207	715	229	780	208	565
Korzystający ze świadczeń pomocy społecznej w formie niefinansowej: usługi opiekuńcze, pomoc w naturze	311	851	310	820	300	670
Korzystający z pracy socjalnej i poradnictwa specjalistycznego	95	431	98	407	74	304

Źródło: Dane ze sprawozdania GOPS Grajewo

Praca socjalna i pomoc w formie poradnictwa specjalistycznego świadczona jest osobom lub rodzinom i uwzględnia ich indywidualne potrzeby.

Osoby lub rodziny korzystające ze świadczeń z pomocy społecznej, kwalifikowane są do objęcia wsparciem zgodnie z art.7 ustawy o pomocy społecznej, określającym przesłanki co do udzielenia pomocy. Powody korzystania z pomocy Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej obrazuje tabela poniżej; gdzie w formie liczbowej przedstawiono główne powody dysfunkcji osób lub rodzin, kwalifikujące do objęcia wsparciem.

Powody przyznania pomocy społecznej w Gminie Grajewo w latach 2013 – 2015

Powód przyznania pomocy	2013		2014		2015	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinie	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinie	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinie
Ubóstwo	227	981	240	969	220	856
Sieroctwo	0	0	0	0	0	0
Bezdomność	2	2	3	3	2	2
Potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności	105	644	104	624	98	569
Bezrobocie	152	597	171	634	150	531
Niepełnosprawność	69	282	80	307	68	255
Długotrwała lub ciężka choroba	54	214	63	231	51	191
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych	50	234	46	226	42	191
Przemoc w rodzinie	8	32	12	48	15	52
Alkoholizm	27	89	23	63	29	85
Narkomania	0	0	0	0	1	1
Trudności w przystosowaniu po opuszczeniu Zakładu Karnego	1	1	3	5	0	0
Zdarzenia losowe	1	3	2	7	1	5
Kłęska żywiołowa	0	0	0	0	0	0

Źródło: Dane ze sprawozdania GOPS Grajewo

W Gminie Grajewo najwięcej osób korzysta ze wsparcia z powodu ubóstwa i bezrobocia. Najliczniejszą grupę odbiorców świadczeń pomocy społecznej stanowią rodziny, w których przyczyn ubóstwa należy doszukiwać się w bezrobociu, potrzebie ochrony macierzyństwa i wielodzietności, bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach wielodzietnych i niepełnych oraz niepełnosprawności i długotrwałej chorobie.

III. Diagnoza społeczna

Rozpoznanie potrzeb społecznych gminy wyłącznie na podstawie danych statystycznych jak również danych wynikających z gminnych programów, projektów i raportów, nie obrazuje całkowicie aktualnych problemów i potrzeb społeczności lokalnej. Celem zdiagnozowania zakresu problemów społecznych występujących na terenie gminy oraz potrzeb tych mieszkańców przeprowadzono badania ankietowe skierowane do mieszkańców (w tym seniorów). Kwestionariusze ankiet zostały rozdane w środowisku przez pracowników socjalnych. W badaniu wzięło udział 150 mieszkańców Gminy Grajewo. Pytania dotyczyły problemów społecznych gminy oraz zaspokojenia potrzeb.

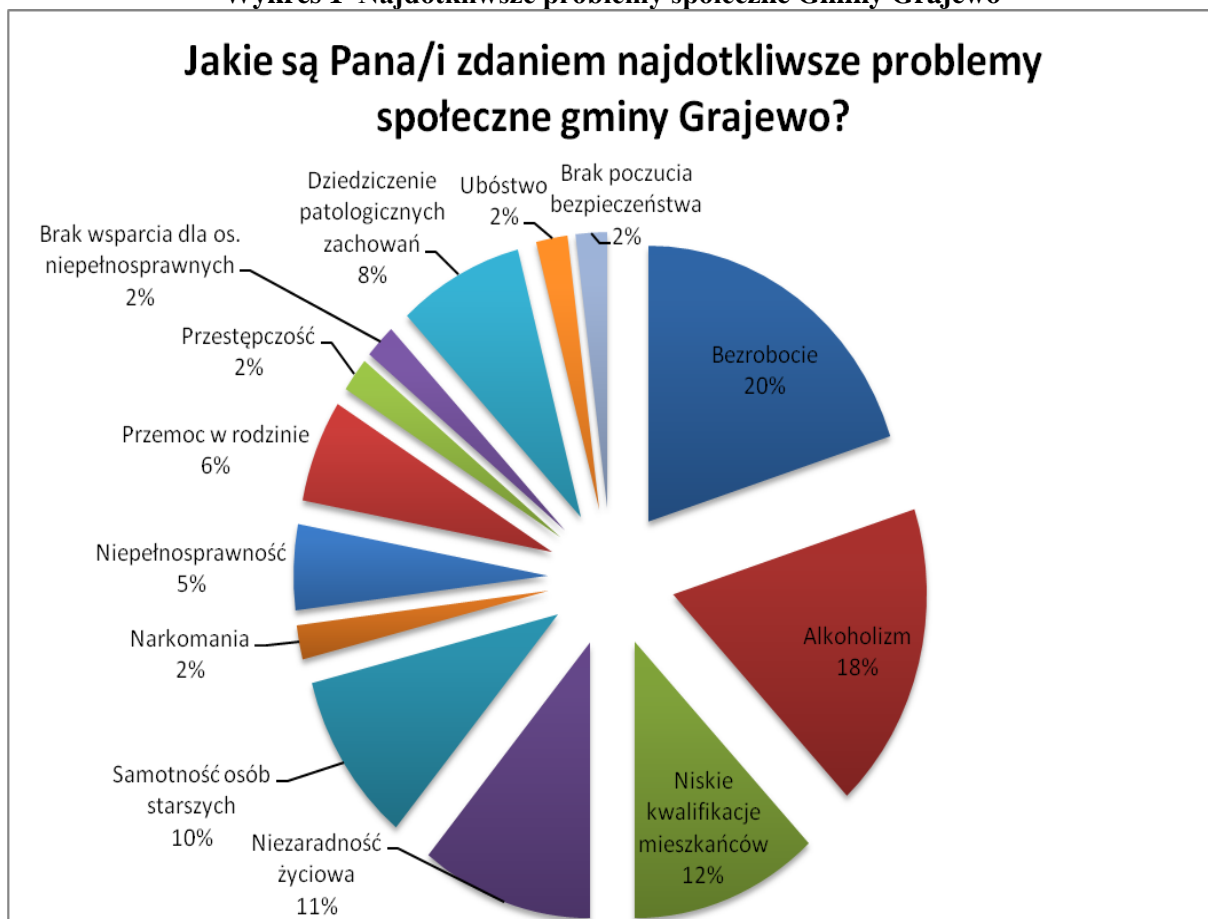
Identyfikacja problemów społecznych jest jednym z najważniejszych elementów każdego postępowania diagnostycznego, mającego określić zasadnicze problemy i ewentualne kierunki ich rozwiązywania.

Poniżej przedstawione są wyniki badań ankietowych.

3.1 Problemy mieszkańców

Pierwszym badanym atrybutem było uzyskanie odpowiedzi na pytanie dotyczące najdotkliwszych problemów dostrzeganych w Gminie Grajewo. Udzielane odpowiedzi obrazuje wykres nr 1. Zdaniem ankietowanych najdotkliwszymi problemami są: bezrobocie (20%), alkoholizm (18%), niskie kwalifikacje mieszkańców (12%), niezaradność życiowa (11%) oraz samotność osób starszych (10%).

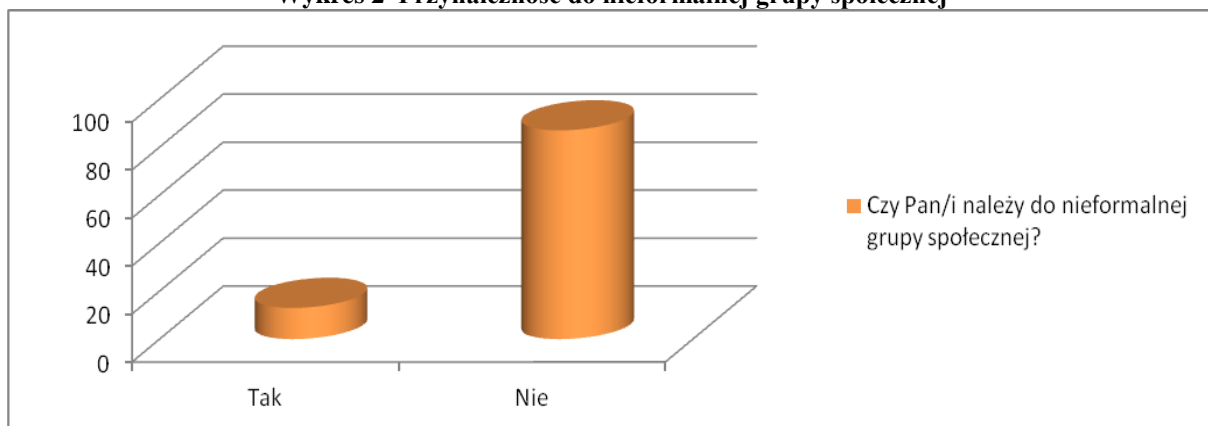
Wykres 1 Najdotkliwsze problemy społeczne Gminy Grajewo

Źródło: SPRAWOZDANIE GOPS, dane z ankiet

Kolejne pytanie dotyczyło przynależności mieszkańców do nieformalnych grup społecznych. Ankietowani w 13% są uczestnikami nieformalnych grup społecznych, natomiast 87% badanych nie jest zaangażowana w takie uczestnictwo. Wyniki zostały przedstawione na wykresie nr 2

Wykres 2 Przynależność do nieformalnej grupy społecznej

Źródło: SPRAWOZDANIE GOPS, dane z ankiet

W związku z powyższym warto zauważyć, iż pomimo występowania różnych nieformalnych grup na terenie gminy, mieszkańcy nie są ich uczestnikami. Problem ten może być spowodowany niską świadomością mieszkańców na temat pozytywów, jakie niesie za sobą uczestnictwo w tego typu inicjatywach społecznych.

Na pytanie dotyczące możliwości znalezienia pracy/stażu/praktyki zawodowej na terenie gminy ankietowani w 48% udzielili odpowiedzi „raczej źle”, 30% badanych określiła ten stan jako „dobry”, pozostałe odpowiedzi oscyływały na poziomie 11%. Poniższy wykres nr 3 ukazuje opisane wyniki.

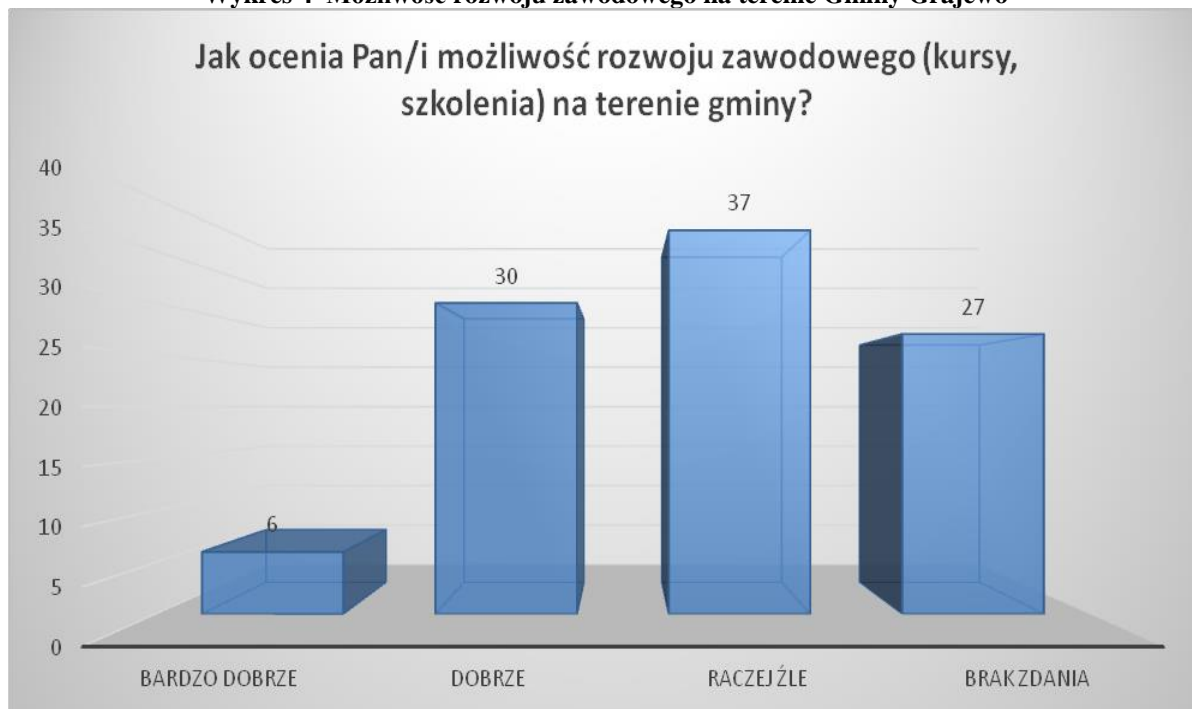
Wykres 3 Możliwość znalezienia pracy/stażu/praktyki zawodowej na terenie Gminy Grajewo

Źródło: SPRAWOZDANIE GOPS, dane z ankiet

Wykres nr 4 przedstawia opinie respondentów na temat możliwości rozwoju zawodowego na terenie gminy. Uczestnicy badania udzielili odpowiedzi „raczej źle” na poziomie 37%, 30% ankietowanych ocenia to jako „dobrze”, natomiast odpowiedź „bardzo dobrze” oscyлуje na poziomie 6%. Brak zdania na ten temat posiada 27% badanych mieszkańców gminy. Wszystkie odpowiedzi pokazuje wykres nr 4.

Wykres 4 Możliwość rozwoju zawodowego na terenie Gminy Grajewo

Źródło: SPRAWOZDANIE GOPS, dane z ankiet

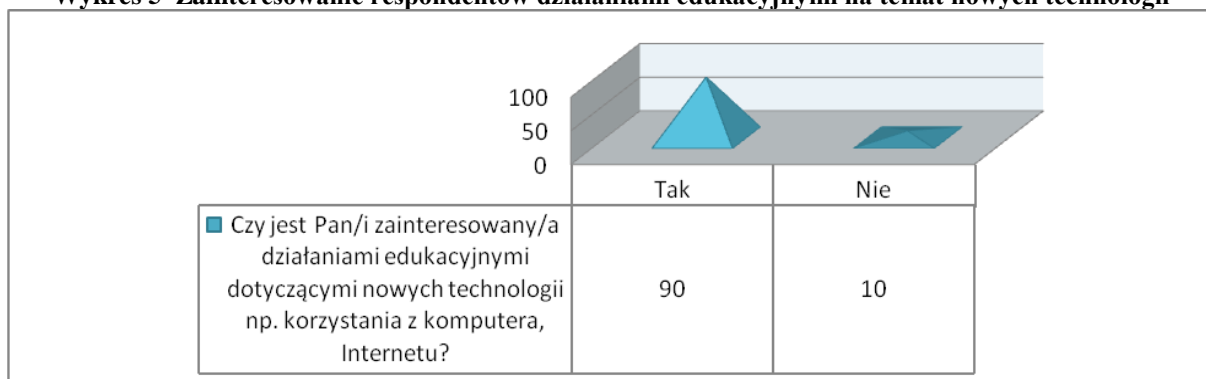
3.2 Potrzeby mieszkańców

Problemy występujące na terenie gminy pociągają za sobą różnorodne potrzeby społeczne mieszkańców. Dzięki badaniu ankietowemu możemy zdiagnozować jakie są główne potrzeby mieszkańców Gminy Grajewo.

Analizę potrzeb rozpoczniemy od pytania dotyczącego zainteresowań działaniami edukacyjnymi odnośnie nowych technologii. Respondenci w 90% wyrazili chęć uczestnictwa w takich zajęciach, natomiast 10% ankietowanych była przeciwna udziałowi w proponowanych zajęciach.

Wyniki przedstawiono na wykresie nr 5.

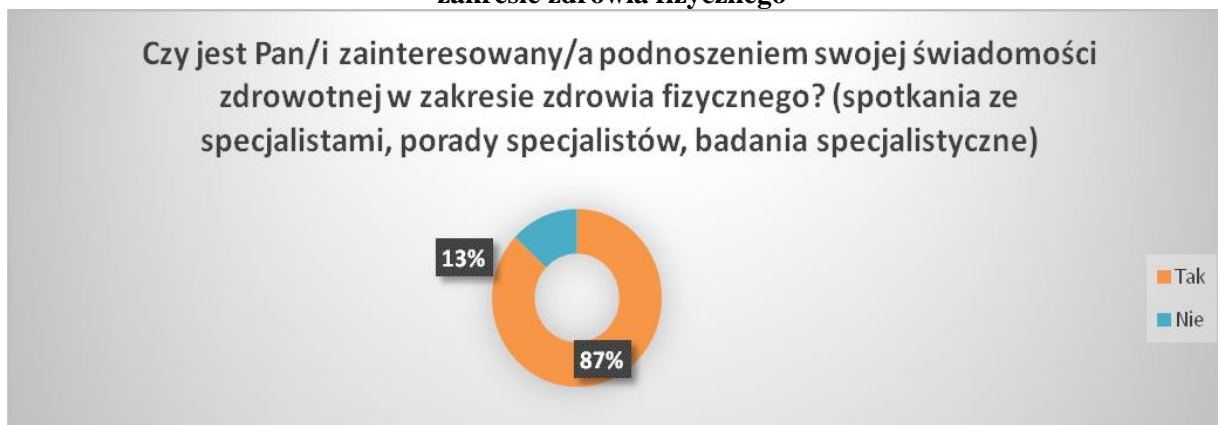
Wykres 5 Zainteresowanie respondentów działaniami edukacyjnymi na temat nowych technologii

Źródło: SPRAWOZDANIE GOPS, dane z ankiet

Pytanie dotyczące zainteresowania respondentów podnoszeniem swojej świadomości zdrowotnej w zakresie zdrowia fizycznego, uczestnicy badania w 87% wyrazili chęć podnoszenia swojej świadomości na ten temat, natomiast 13% nie jest zainteresowana takimi informacjami. Dane przedstawia wykres nr 6.

Wykres 6 Zainteresowanie respondentów podnoszeniem swojej świadomości zdrowotnej w zakresie zdrowia fizycznego

Źródło: SPRAWOZDANIE GOPS, dane z ankiet

Badana grupa w kolejnym z pytań mogła wyrazić swoją opinię na temat chęci udziału w wydarzeniach organizowanych przez gminę i inne organizacje. Ankietowani w 82% wyrazili swoje zainteresowanie udziałem w takich wydarzeniach, natomiast 18% nie jest zainteresowana udziałem w tego typu uroczystościach.

Wykres nr 7 ilustruje wskazane odpowiedzi.

Wykres 7 Zainteresowanie ankietowanych udziałem w wydarzeniach organizowanych przez gminę i inne organizacje

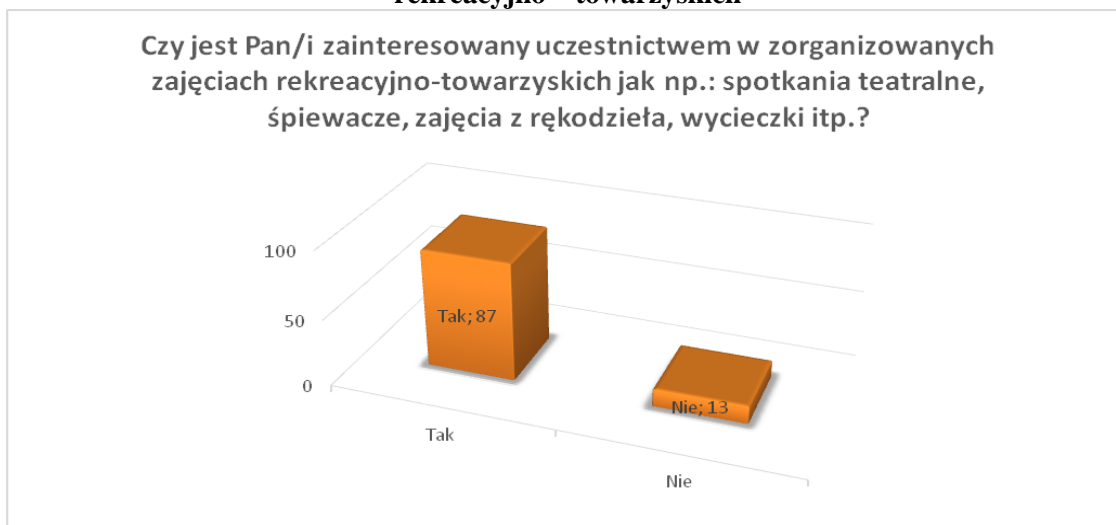
Źródło: SPRAWOZDANIE GOPS, dane z ankiet

Opiniodawcy na pytanie dotyczące zainteresowania uczestnictwem w zorganizowanych zajęciach rekreacyjno – towarzyskich w 87% wyrazili chęć uczestnictwa w

zajęciach rekreacyjno – towarzyskich, a 13% badanych osób nie jest zainteresowana tego typu wydarzeniami. Udzielane odpowiedzi obrazuje wykres nr 8.

Wykres 8 Zainteresowanie ankietowanych uczestnictwem w zorganizowanych zajęciach rekreacyjno – towarzyskich

Źródło: SPRAWOZDANIE GOPS, dane z ankiet

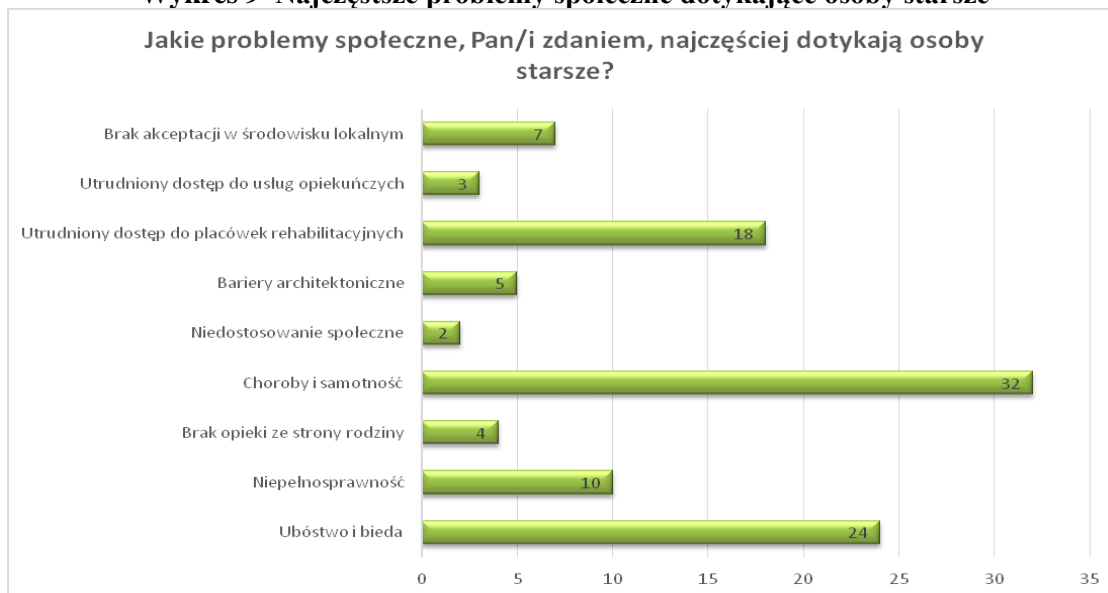
3.3 Problemy seniorów Gminy Grajewo

Mieszkańcy podczas badania mieli również okazję podzielić się swoimi spostrzeżeniami odnośnie problemów jakie napotykają osoby starsze w Gminie Grajewo.

Analizując pytanie dotyczące problemów społecznych, które najczęściej dotyczą osoby starsze, respondenci wskazali: choroby i samotność (32%), ubóstwo i bieda (24%), utrudniony dostęp do placówek rehabilitacyjnych (18%) oraz niepełnosprawność (10%).

Wykres nr 9 przedstawia odpowiedzi ankietowanych.

Wykres 9 Najczęstsze problemy społeczne dotykające osoby starsze

Źródło: SPRAWOZDANIE GOPS, dane z ankiet

Na pytanie zamieszczone w ankiecie dotyczące dyskryminacji osób starszych ze względu na swój wiek w różnych dziedzinach życia, analizując wypowiedzi można stwierdzić, iż ankietowani w 60 % uważają, że osoby starsze są dyskryminowane. Zdaniem respondentów dyskryminacja ta przejawia się w szczególności, że osoby starsze czują się niepotrzebne w środowisku społecznym. Przeciwnego zdania jest 27% badanych osób, natomiast pozostała część nie posiada zdania na ten temat. Wykres nr 10 przedstawia udzielane odpowiedzi. Powyższa analiza pozwala stwierdzić, iż osoby starsze są przez młodsze pokolenie pomijane w różnych kwestiach życia społecznego. Warto zatem skupić się na aspektach pogłębiania świadomości i wszczepienia pierwiastka empatii względem osób starszych w społeczność lokalną.

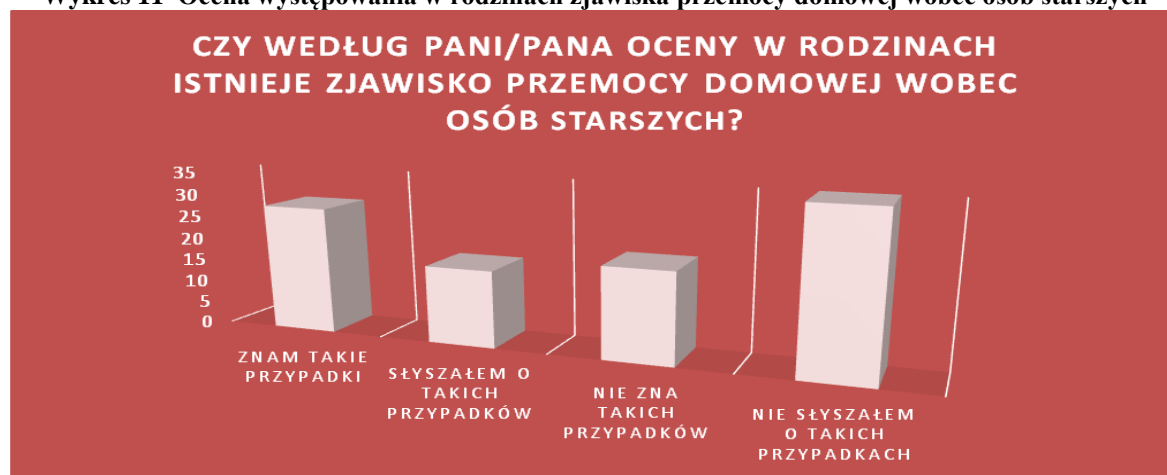
Wykres 10 Dyskryminacja osób starszych ze względu na wiek

Źródło: SPRAWOZDANIE GOPS, dane z ankiet

Zjawisko przemocy domowej wobec osób starszych na podstawie przeprowadzonych ankiet przedstawia, że: respondenci w 28% „znają takie przypadki”, że wobec osób starszych jest stosowana przemoc, 17% „słyszało o takich przypadkach”, 20% „nie zna takich przypadków”, natomiast 35% nie słyszało o takich przypadkach. Stosunek ankietowanych do tej kwestii ilustruje wykres nr 11.

Wykres 11 Ocena występowania w rodzinach zjawiska przemocy domowej wobec osób starszych

Źródło: SPRAWOZDANIE GOPS: dane z ankiet

3.4 Potrzeby seniorów Gminy Grajewo

Osoby starsze ze względu na swój wiek posiadają spore zasoby czasu wolnego. W kwestionariuszu ankiety zatem pojawiło się pytanie dotyczące stworzenia więcej miejsc, gdzie osoby starsze mogłyby spędzać czas wolny. Respondenci w 52% uważają, że zwiększenie liczby takich miejsc jest potrzebne na terenie gminy, 27% uważa, iż nie ma potrzeby zwiększania ilości miejsc, gdzie osoby starsze będą mogły spędzić swój czas wolny, natomiast 21% „nie ma zdania” na ten temat. Wykres 12 przedstawia wskazane odpowiedzi.

Wykres 12 **Opinia na temat zwiększenia liczby miejsc w których osoby starsze mogłyby spędzić czas wolny**

Źródło: SPRAWOZDANIE GOPS, dane z ankiet

Na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat otaczający nas świat znacząco się zmienił na wielu polach życia. Sytuacja demograficzna jest stanem niezadowolającym, wzrasta liczba osób starszych. Pomimo znaczącej poprawy warunków pomocy specjalistycznej przeznaczonej dla tej grupy społeczeństwa, łatwość dostępu do tego typu usług nadal jest kwestią wielu dyskusji. W badaniu kwestia ta również została poddana opiniowaniu ankietowanych. Respondenci w 43% uważają, iż ta pomoc jest wystarczająca, 55 % badanych osób stwierdziło, że oferta pomocy jest niewystarczająca, natomiast 2% ankietowanych jest niezdecydowana jeżeli chodzi o tą kwestię.

Wykres nr 13 ilustruje zamieszczone odpowiedzi.

Wykres 13 Opinia na temat aktualnej oferty pomocy specjalistycznej dla osób starszych

Źródło: SPRAWOZDANIE GOPS, dane z ankiet

Kolejne pytanie dotyczyło wyrażenia opinii dotyczącej zwiększenia liczby instytucji, które wspierają osoby starsze. Zdaniem ankietowanych powinno zwiększyć się liczbę takich instytucji jak: kluby seniora (37%), domy wzajemnej pomocy (34%), domy dziennego pobytu (19%). Pozostałe propozycje otrzymały mniejszą liczbę głosów, wyniki zostały przedstawione na wykresie nr 14.

Wykres 14 Instytucje wspierające osoby starsze, których liczba powinna być zwiększona na terenie Gminy Grajewo

Źródło: SPRAWOZDANIE GOPS: dane z ankiet

Biorąc pod uwagę analizę problemów i potrzeb mieszkańców Gminy Grajewo na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych wśród społeczności, konsultacji z osobami starszymi, młodzieżą oraz instytucjami, jednostkami samorządowymi gminy i organizacjami społecznymi jak również obowiązującego dokumentu Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Grajewo na lata 2016-2022, bezrobocie zostało wskazane jako jeden z istotnych problemów występujących na terenie gminy. Jego przyczyn należy upatrywać między innymi w niskim poziomie wykształcenia, braku odpowiednich kwalifikacji

Program Aktywności Lokalnej Gminy Grajewo na lata 2016 – 2020

---

zawodowych, wieku i płci oraz stanie zdrowia, bezradności i uzależnień z powodu nadużywania alkoholu.

Analizując wypowiedzi ankietowe 60% uważa, że osoby starsze są dyskryminowane. Dyskryminacja ta przejawia się w szczególności, że osoby starsze czują się niepotrzebne w środowisku społecznym. Powyższa sytuacja pozwala stwierdzić, iż osoby starsze są przez młodsze pokolenie pomijane w różnych kwestiach życia społecznego.

Biorąc pod uwagę analizę problemów i potrzeb mieszkańców Gminy Grajewo, wyodrębniono najważniejsze obszary problemowe:

- bezrobocie lub brak możliwości zatrudnienia ,
- alkoholizm (dziedziczenie patologicznych zachowań),
- niezaradność życiowa (bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego, w szczególności w rodzinach wielodzietnych i niepełnych),
- samotność osób starszych,
- przemoc w rodzinie,
- zła sytuacja zdrowotna osób lub członków rodzin – długotrwała choroba, niepełnosprawność),
- potrzeba dostępu do kultury, rozrywki (zajęcia artystyczne, spotkania integrujące społeczność – festyny itp.)

Działania w ramach Programu będą kierowane na wzmocnienie osób i rodzin w zakresie funkcjonowania w codziennym życiu poprzez pobudzanie aktywności do pokonywania problemów życiowych.

Nieodzownym jest zaplanowanie wsparcia uwzględniającego przeciwdziałanie bezrobociu, podniesienie bądź zdobycie kompetencji i kwalifikacji zawodowych, wyposażenie w umiejętności pożądane na rynku pracy. Pożądanym staje się podjęcie działań w kierunku wyeliminowania lub złagodzenia barier zdrowotnych (utrudniony dojazd i dostęp do placówek rehabilitacyjnych) utrudniających funkcjonowanie w społeczeństwie, bądź powodujących oddalenie od rynku pracy.

Należy uwzględnić jako priorytetowe, zaplanowanie systemu działań w kierunku wsparcia rodziny w szczególności rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych uwzględniając potrzeby dzieci i młodzieży.

Istotnym jest, aby osoby i rodziny zagrożone marginalizacją i wykluczeniem społecznym zostały objęte kompleksowym wsparciem ukierunkowanym na podejmowanie

działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia tych osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem lokalnym.

Konieczna jest indywidualna pomoc i wsparcie ze strony powołanych w tym celu instytucji i organizacji. Należy jednak podkreślić, iż nawet najlepiej zorganizowana pomoc nie zapobiegnie wykluczeniu społecznemu bez zwiększenia aktywności osób wykluczonych i włączenia w proces naprawczy ich samych oraz społeczności lokalnej, w której żyją. Realizowane w tym zakresie przedsięwzięcia będą ukierunkowane na organizowanie społeczności lokalnych poprzez edukację społeczną, inicjowanie ruchów samopomocowych, zachęcanie mieszkańców do udziału w lokalnych inicjatywach, promowanie działań wolontarystycznych, rozwijanie kontaktów między różnymi grupami oraz budowanie pozytywnych relacji między członkami społeczności.

IV. Odbiorcy Programu Aktywności Lokalnej

Identyfikacja profilu społecznego środowiska lokalnego oraz osób objętych działaniami Programu Aktywności Lokalnej dokonana została w oparciu o wyniki diagnozy problemów społecznych, jak również poprzez rozpoznanie potrzeb w terenie. Działania w ramach Programu Aktywności Lokalnej będą skierowane do mieszkańców Gminy Grajewo - członków społeczności lokalnej, w szczególności do osób lub rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Programem będą objęte dwa rodzaje społeczności:

- Społeczność lokalna terytorialna, w której podstawowym wyróżnikiem jest łączące mieszkańców terytorium zamieszkania, o określonym obszarze /społeczność lokalna: gminy, sołectwa/.
- Społeczność lokalna kategoriałna – środowiska osób o podobnych potrzebach, problemach, dysfunkcjach, ograniczeniach /osoby bezrobotne, osoby nie pozostające w zatrudnieniu, osoby długotrwale chore, osoby lub rodziny z niepełnosprawnością, rodziny wielodzietne, rodziny niepełne/.

Adresatami Programu są osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem społecznym oraz otoczenie tych osób – wszystkie osoby z najbliższego środowiska, których udział jest niezbędny dla skutecznego wsparcia osób z grup defaworyzowanych.

Odbiorcami działań są w szczególności osoby i rodziny korzystające ze świadczeń pomocy społecznej lub kwalifikujące się do objęcia wsparciem pomocy społecznej – osoby bezrobotne, osoby długotrwale chore, osoby z niepełnosprawnością, rodziny w których

występuje bezradność w prowadzeniu gospodarstwa domowego, w szczególności rodziny wielodzietne i niepełne.

Wsparciem w programie zostaną objęte głównie osoby wymagające szczególnego zaangażowania ze względu na ograniczoną samodzielność: osoby z niepełnosprawnością, dzieci, młodzież, a także osoby starsze.

Zgodnie z diagnozą społeczną i rozeznaniem potrzeb w terenie, działania Programu skierowane będą również do innych grup i środowisk funkcjonujących na terenie Gminy Grajewo, które ze względu na stopień problemów, jak też i specyfikę profilu społecznego będą zaliczane do grup lub środowisk defaworyzowanych wymagających wsparcia, a których potrzeba włączenia w proces działań aktywnej integracji wyniknie w trakcie realizacji PAL.

V. Cele Programu Aktywności Lokalnej

Celem nadrzędnym Programu Aktywności Lokalnej Gminy Grajewo jest zwiększenie aktywności oraz integracji lokalnej społeczności, ze szczególnym uwzględnieniem grup defaworyzowanych i środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym; osiągnięta poprzez eliminację czynników prowadzących do wykluczenia społecznego; nakierowana na rozwiązywanie problemów lokalnych i tym samym przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego.

Cele szczegółowe PAL:

Cel I: Wzrost poziomu integracji społecznej, osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i wykluczonych, a tym samym zmniejszenie obszaru wykluczenia społecznego,

Cel II: Aktywizacja grup zagrożonych wykluczeniem społecznym we wszystkich obszarach życia społecznego, w tym także rynku pracy oraz zwiększenia ich potencjału rozwojowego,

Cel III: Zwiększenie aktywności mieszkańców oraz ich świadomości obywatelskiej, aktywizacja społeczności do samopomocy.

VI. Kierunki działań Programu Aktywności Lokalnej

Właściwe ukierunkowanie działań prowadzonych w procesie realizacji Programu umożliwi osiągnięcie założonych celów odzwierciedlonych w osiągniętych rezultatach.

Cel I: Wzrost poziomu integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i wykluczonych, a tym samym zmniejszenie obszaru wykluczenia społecznego

Kierunki działań:

- systematyczne badanie potrzeb i problemów mieszkańców,
- organizacja i dopasowanie wsparcia w zależności od indywidualnych potrzeb mieszkańców,
- wsparcie i promowanie postaw prospołecznych,
- organizowanie i wspieranie rozwoju edukacji społecznej i obywatelskiej,
- realizacja projektów na rzecz integracji społecznej we współpracy ze społecznością lokalną z wykorzystaniem metod Organizowania Społeczności Lokalnej,
- promowanie, wspieranie i realizowanie projektów aktywizujących i integrujących społeczność lokalną,
- organizowanie i inspirowanie udziału mieszkańców w imprezach i spotkaniach o charakterze integracyjnym, edukacyjnym, kulturalnym, sportowym, ekologicznym i turystycznym.

Cel II: Aktywizacja grup zagrożonych wykluczeniem społecznym we wszystkich obszarach życia społecznego, w tym także rynku pracy oraz zwiększenia ich potencjału rozwojowego

Kierunki działań:

- podejmowanie działań ukierunkowanych na podniesienie samooceny osób objętych wsparciem programu,
- prowadzenie działań nakierowanych na odbudowę i podtrzymywanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania /reintegracja społeczna/,
- prowadzenie działań ukierunkowanych na podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy /reintegracja zawodowa/.

Cel III: Zwiększenie aktywności mieszkańców oraz ich świadomości obywatelskiej, aktywizacja społeczności do samopomocy

Kierunki działań:

- upowszechnienie działań uwzględniających otwartość instytucji samorządowych na współpracę z instytucjami pozarządowymi i lokalną społecznością,
- wspieranie organizacyjne oraz finansowe lokalnych inicjatyw,
- wspieranie lokalnych liderów poprzez pomoc techniczną i dostęp do informacji,
- wspieranie rozwoju informacji obywatelskiej, wolontariatu, grup samopomocowych, grup edukacyjnych,

- współrealizacja projektów inicjowanych i współorganizowanych przez lokalne społeczności,
- prowadzenie działań aktywizujących i integrujących z wykorzystaniem potencjału osób starszych; promocja działań promujących i wspierających więzi pokoleniowe,
- promowanie działań prorodzinnych ukierunkowanych na zmniejszenie dysfunkcyjności rodzin oraz poprawę relacji w rodzinie,
- tworzenie partnerstw i promowanie pracy w partnerstwie.

VII. Zasoby niezbędne do uzyskania założonych celów Programu Aktywności Lokalnej

Przeprowadzona diagnoza społeczna potrzeb i problemów, bieżąca analiza oceny zjawisk oraz procesów społecznych w Gminie Grajewo pozwoli na uzyskanie założonych celów Programu Aktywności Lokalnej. Deklaracja współpracy ze strony instytucji i organizacji pozarządowych wraz z profesjonalną i wykwalifikowaną kadrą pracowników oraz służbą pracowników socjalnych Ośrodka Pomocy Społecznej zapewni realizację założonych celów.

VIII. Szczegółowy opis planowanych działań w ramach Programu Aktywności Lokalnej

Dane dotyczące sytuacji społeczno - zawodowej oraz potrzeb i problemów mieszkańców korzystających ze wsparcia Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Grajewie gromadzone są na bieżąco w ramach działalności Ośrodka. W oparciu o analizę potrzeb oraz zasobów instytucjonalnych i kadrowych, możliwe będzie zaplanowanie działań aktywnej integracji, w oparciu o dobór instrumentów aktywnej integracji: społecznej, zawodowej, edukacyjnej i zdrowotnej. Program ma charakter otwarty, natomiast na podstawie analizy potrzeb i problemów występujących w środowisku lokalnym, będzie występowała możliwość realizowania projektów ukierunkowanych na wskazane obszary. Planowane jest aktywizowanie środowisk lokalnych oraz angażowanie mieszkańców do udziału w rozwiązywaniu zdiagnozowanych problemów, w oparciu o współpracę z zainteresowanymi podmiotami. Zakłada się zapewnienie niezbędnego wsparcia instytucjonalnego i poradnictwa specjalistycznego przy realizacji zamierzonych działań. Szczegółowy plan działań będzie wynikał z przygotowanych projektów, które realizował będzie Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Grajewie. W realizację PAL włączone zostaną pozostałe jednostki i podmioty –

realizatorzy PAL; przy aktywnym włączeniu społeczności lokalnej. Podstawą planowania działań są założone cele i kierunki działań wynikające z diagnozy potrzeb społecznych, dając możliwość szczegółowego opisu działań gwarantującą skuteczną interwencję.

Cel I: Wzrost poziomu integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznymi wykluczonych, a tym samym zmniejszenie obszaru wykluczenia społecznego

Kierunki działań:

- systematyczne badanie potrzeb i problemów mieszkańców,
- ankietowanie społeczności lokalnej, sporządzanie raportu z diagnozy,
- organizacja i dopasowanie wsparcia w zależności od indywidualnych potrzeb mieszkańców przygotowanie projektów i złożenie wniosków do LGD, finansowanych ze środków EFS/,
- wsparcie i promowanie postaw prospołecznych /prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej przez pracowników socjalnych oraz działań metodą Organizowania Społeczności Lokalnej/,
- organizowanie i wspieranie rozwoju edukacji społecznej i obywatelskiej /prowadzenie działań metodą Organizowania Społeczności Lokalnej w ramach realizowanych projektów ze środków EFS,
- realizacja projektów na rzecz integracji społecznej we współpracy ze społecznością lokalną z wykorzystaniem metod Organizowania Społeczności Lokalnej przygotowanie projektów i złożenie wniosków do LGD, finansowanych ze środków EFS/,
- promowanie, wspieranie i realizowanie projektów aktywizujących i integrujących społeczność lokalną/opracowywanie i realizacja projektów socjalnych we współpracy z lokalną społecznością realizujących tematy społecznie ważne: pomoc osobom w szczególności z problemem bezrobocia, bezradności, alkoholizmu, niepełnosprawnością i osobom starszym – aktywizacja seniorów organizacja dni seniorów, praca z dziećmi i rodzinami oraz młodzieżą,
- organizowanie i inspirowanie udziału mieszkańców w imprezach i spotkaniach o charakterze integracyjnym, edukacyjnym, kulturalnym, sportowym, ekologicznym i turystycznym, /organizacja wydarzeń, spotkań, imprez, pikników i innych uroczystości/.

Cel II: Aktywizacja grup zagrożonych wykluczeniem społecznym we wszystkich obszarach życia społecznego, w tym także rynku pracy oraz zwiększenia ich potencjału rozwojowego

Kierunki działań:

- podejmowanie działań ukierunkowanych na podniesienie samooceny osób objętych wsparciem programu/realizacja projektów i złożenie wniosków do LGD, finansowanych ze środków EFS w ramach działań aktywnej integracji z wykorzystaniem instrumentów aktywnej integracji/,
- prowadzenie działań nakierowanych na odbudowę i podtrzymywanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania /reintegracja społeczna /realizacja projektów i złożenie wniosków do LGD, finansowanych ze środków EFS w ramach działań aktywnej integracji z wykorzystaniem instrumentów aktywnej integracji/,
- prowadzenie działań ukierunkowanych na podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy /reintegracja zawodowa/, realizacja projektów i złożenie wniosków do LGD, finansowanych ze środków EFS w ramach działań aktywnej integracji z wykorzystaniem instrumentów aktywnej integracji.

Cel III: Zwiększenie aktywności mieszkańców oraz ich świadomości obywatelskiej, aktywizacja społeczności do samopomocy

Kierunki działań:

- upowszechnienie działań uwzględniających otwartość instytucji samorządowych na współpracę z instytucjami pozarządowymi i lokalną społecznością /prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej przez pracowników socjalnych oraz działań metodą Organizowania Społeczności Lokalnej we współpracy z pozostałymi realizatorami programu/,
- wspieranie organizacyjne oraz finansowe lokalnych inicjatyw prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej przez pracowników socjalnych, przez cały okres trwania programu we współpracy z pozostałymi realizatorami programu,
- wspieranie lokalnych liderów poprzez pomoc techniczną i dostęp do informacji /prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej przez pracowników socjalnych metodą Organizowania Społeczności Lokalnej/,
- wspieranie rozwoju informacji obywatelskiej, wolontariatu, grup samopomocowych, grup edukacyjnych, prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej przez pracowników socjalnych oraz działań metodą Organizowania Społeczności Lokalnej /,
- współrealizacja projektów inicjowanych i współorganizowanych przez lokalne społeczności prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej przez pracowników socjalnych oraz działań metodą Organizowania Społeczności Lokalnej/,

- prowadzenie działań aktywizujących i integrujących z wykorzystaniem potencjału osób starszych; promocja działań promujących i wspierających więzi pokoleniowe /prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej przez pracowników socjalnych, przez cały okres trwania programu, oraz działań metodą Organizowania Społeczności Lokalnej we współpracy z pozostałymi realizatorami programu – organizacja spotkań, warsztatów łączących pokolenia, wieczorki poetyckie - spotkania wspólnego czytania, promowanie obchodzenia świąt rodziny, gminny międzypokoleniowy wieczór kołęd itp./,
- promowanie działań prorodzinnych ukierunkowanych na zmniejszenie dysfunkcyjności rodzin oraz poprawę relacji w rodzinie/prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej przez pracowników socjalnych, zapewnienie specjalistycznego wsparcia indywidualnego oraz grupowego z zakresu poradnictwa i terapii specjalistycznej w ramach projektu realizowanego ze środków EFS/,
- tworzenie partnerstw i promowanie pracy w partnerstwie, utworzenie gminnego partnerstwa na rzecz realizacji PAL, zorganizowanie spotkań szkoleniowo informacyjnych na temat partnerstwa skierowane do Sołtysów, liderów lokalnych społeczności, zawiązanie partnerstwa z przedstawicielami społeczności lokalnej w celu realizacji ważnych kwestii społecznych – promocja produktu lokalnego szansą rozwoju społeczności lokalnych – we współpracy z realizatorami programu.

IX. Sposoby i metody pracy wykorzystywane do realizacji Programu Aktywności Lokalnej

Program Aktywności Lokalnej będzie realizowany z zastosowaniem następujących metod:

- 1) **środowiskowej pracy socjalnej**: działania skierowane do społeczności lokalnej ukierunkowane na wspomaganie rozwoju, aktywizowanie, inspirowanie do pozytywnych zmian; mające na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi;
- 2) **instrumentów aktywnej integracji**: szereg instrumentów aktywizacyjnych z zakresu aktywizacji społecznej, zawodowej, edukacyjnej i zdrowotnej, o których mowa w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020;

- *Instrumenty aktywnej integracji o charakterze społecznym*, których celem jest przywrócenie lub wzmocnienie kompetencji społecznych, zaradności, samodzielności i aktywności społecznej;
  - *Instrumenty aktywnej integracji o charakterze zawodowym*, których celem jest pomoc w podjęciu decyzji dotyczącej wyboru lub zmiany zawodu, wyposażenie w kompetencje i kwalifikacje zawodowe oraz umiejętności pożądane na rynku pracy;
  - *Instrumenty aktywnej integracji o charakterze edukacyjnym*, których celem jest wzrost poziomu wykształcenia lub jego dostosowania do aktualnych potrzeb rynku pracy, łącznie z działaniami w zakresie aktywizacji zawodowej;
  - *Instrumenty aktywnej integracji o charakterze zdrowotnym* których celem jest wyeliminowanie lub złagodzenie barier zdrowotnych utrudniających funkcjonowanie w społeczeństwie lub powodujących oddalenie od rynku pracy.
- 3) działań o charakterze środowiskowym:** działania mające na celu budowanie i umacnianie świadomości obywatelskiej oraz inicjowanie aktywności na rzecz społeczności lokalnej poprzez edukację obywatelską. Działania te to: inicjatywy integrujące obejmujące między innymi wsparcie działań indywidualnych oraz programów środowiskowych (np. spotkania z grupami docelowymi, badania, opracowania, analizy), edukację społeczną i obywatelską, organizowanie i inspirowanie mieszkańców do udziału w imprezach i spotkaniach o charakterze integracyjnym, edukacyjnym, kulturowym, sportowym, ekologicznym i turystycznym.
- 4) inne działania wynikające z aktualnych potrzeb, zgodne z celami programu.**

X. Harmonogram działań w ramach realizacji Programu

Aktywności Lokalnej

Realizację Programu przewiduje się na lata 2016-2020. Program ma charakter otwarty, natomiast na podstawie analizy potrzeb i problemów występujących w środowisku lokalnym, będzie występowała możliwość realizowania projektów ukierunkowanych na wskazane obszary. Dane dotyczące sytuacji społeczno-zawodowej oraz potrzeb i problemów mieszkańców korzystających ze wsparcia Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Grajewie gromadzone są na bieżąco w ramach działalności Ośrodka. W oparciu o analizę potrzeb oraz zasobów instytucjonalnych i kadrowych, możliwe będzie zaplanowanie działań aktywnej integracji, w oparciu o dobór instrumentów aktywnej integracji: społecznej, zawodowej, edukacyjnej i zdrowotnej.

Planowane jest aktywizowanie środowisk lokalnych oraz angażowanie mieszkańców do udziału w rozwiązywaniu zdiagnozowanych problemów, w oparciu o współpracę z zainteresowanymi podmiotami. Zakłada się zapewnienie niezbędnego wsparcia instytucjonalnego i poradnictwa specjalistycznego przy realizacji zamierzonych działań.

Realizacja PAL będzie odbywała się przez podjęcie następujących działań:

Cel I: Wzrost poziomu integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznymi wykluczonych, a tym samym zmniejszenie obszaru wykluczenia społecznego

Kierunki działań:

- systematyczne badanie potrzeb i problemów mieszkańców, ankietowanie społeczności lokalnej raz na dwa lata i sporządzanie raportu – OPS we współpracy z pozostałymi realizatorami programu, w ramach finansowania działalności statutowej jednostek,
- organizacja i dopasowanie wsparcia w zależności od indywidualnych potrzeb mieszkańców, przygotowanie projektów i złożenie wniosków do LGD, finansowanych ze środków EFS,
- wsparcie i promowanie postaw prospołecznych /prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej przez pracowników socjalnych, przez cały okres trwania programu, w ramach finansowania działalności statutowej OPS oraz działań metodą Organizowania Społeczności Lokalnej/,
- organizowanie i wspieranie rozwoju edukacji społecznej i obywatelskiej przez cały okres trwania programu, prowadzenie działań metodą Organizowania Społeczności Lokalnej, w ramach projektu realizowanego ze środków EFS,
- realizacja projektów na rzecz integracji społecznej we współpracy ze społecznością lokalną z wykorzystaniem metod Organizowania Społeczności Lokalnej, przygotowanie projektów i złożenie wniosków do LGD, finansowanych ze środków EFS,
- promowanie, wspieranie i realizowanie projektów aktywizujących i integrujących społeczność lokalną, opracowywanie i realizacja projektów socjalnych we współpracy z lokalną społecznością realizujących tematy społecznie ważne: pomoc osobom z niepełnosprawnością, aktywizacja seniorów – organizacja święta seniorów, spotkań seniorów z młodzieżą, praca z dziećmi i młodzieżą - promowanie zdrowego stylu życia w ramach projektu realizowanego ze środków EFS we współpracy z Gminną Biblioteką w Rudzie, Stowarzyszeniem Rozwoju Gminy Grajewo, GKRPA, szkołami z terenu gminy oraz innymi podmiotami lokalnymi w ramach finansowanej bieżącej działalności statutowej oraz środków pozyskanych od sponsorów.

- organizowanie i inspirowanie udziału mieszkańców w imprezach i spotkaniach o charakterze integracyjnym, edukacyjnym, kulturalnym, sportowym, ekologicznym i turystycznym, organizacja wydarzeń, spotkań, imprez, pikników przez animatora lokalnego zatrudnianego w ramach projektu realizowanego ze środków EFS we współpracy z Gminną Biblioteką w Rudzie, Stowarzyszeniem Rozwoju Gminy Grajewo w ramach finansowanej bieżącej działalności statutowej.

Cel II: Aktywizacja grup zagrożonych wykluczeniem społecznym we wszystkich obszarach życia społecznego, w tym także rynku pracy oraz zwiększenia ich potencjału rozwojowego

Kierunki działań:

- podejmowanie działań ukierunkowanych na podniesienie samooceny osób objętych wsparciem programu/realizacja projektów i złożenie wniosków do LGD, finansowanych ze środków EFS w ramach działań aktywnej integracji z wykorzystaniem instrumentów aktywnej integracji,
- prowadzenie działań nakierowanych na odbudowę i podtrzymywanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania /reintegracja społeczna, realizacja projektów i złożenie wniosków do LGD, finansowanych ze środków EFS w ramach działań aktywnej integracji z wykorzystaniem instrumentów aktywnej integracji,
- prowadzenie działań ukierunkowanych na podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy/reintegracja zawodowa, realizacja projektów i złożenie wniosków do LGD, finansowanych ze środków EFS w ramach działań aktywnej integracji z wykorzystaniem instrumentów aktywnej integracji.

Cel III: Zwiększenie aktywności mieszkańców oraz ich świadomości obywatelskiej, aktywizacja społeczności do samopomocy

Kierunki działań:

- upowszechnienie działań uwzględniających otwartość instytucji samorządowych na współpracę z instytucjami pozarządowymi i lokalną społecznością, prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej przez pracowników socjalnych, przez cały okres trwania programu, w ramach finansowania działalności statutowej OPS oraz działań metodą Organizowania Społeczności Lokalnej w ramach projektu realizowanego ze środków EFS we współpracy z pozostałymi realizatorami programu, w ramach finansowania działalności statutowej jednostek,

Program Aktywności Lokalnej Gminy Grajewo na lata 2016 – 2020

- wspieranie organizacyjne oraz finansowe lokalnych inicjatyw prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej przez pracowników socjalnych, przez cały okres trwania programu, w ramach finansowania działalności statutowej OPS oraz działań metodą Organizowania Społeczności Lokalnej w ramach projektu realizowanego ze środków EFS we współpracy z pozostałymi realizatorami programu, w ramach finansowania działalności statutowej jednostek,
- wspieranie lokalnych liderów poprzez pomoc techniczną i dostęp do informacji /prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej przez pracowników socjalnych metodą Organizowania Społeczności Lokalnej, przez cały okres trwania programu w ramach projektu realizowanego ze środków EFS we współpracy z pozostałymi realizatorami programu, w ramach finansowania działalności statutowej jednostek,
- wspieranie rozwoju informacji obywatelskiej, wolontariatu, grup samopomocowych, grup edukacyjnych, prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej przez pracowników socjalnych oraz działań metodą Organizowania Społeczności Lokalnej przez animatora lokalnego – podjęcie działań utworzenia jednej z grup w zależności od występujących potrzeb we współpracy z pozostałymi realizatorami programu, w ramach finansowania działalności statutowej jednostek,
- współrealizacja projektów inicjowanych i współorganizowanych przez lokalne społeczności, prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej przez pracowników socjalnych oraz działań animacyjnych metodą Organizowania Społeczności Lokalnej – realizacja projektów we współpracy z pozostałymi realizatorami programu, w ramach finansowania działalności statutowej jednostek,
- prowadzenie działań aktywizujących i integrujących z wykorzystaniem potencjału osób starszych; promocja działań promujących i wspierających więzi pokoleniowe /prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej przez pracowników socjalnych, przez cały okres trwania programu, w ramach finansowania działalności statutowej OPS oraz działań metodą Organizowania Społeczności Lokalnej w ramach projektu realizowanego ze środków EFS we współpracy z pozostałymi realizatorami programu, w ramach finansowania działalności statutowej jednostek – organizacja spotkań, warsztatów łączących pokolenia, promowanie obchodzenia świąt Rodziny, wspólnego rodzinnego świętowania,
- promowanie działań prorodzinnych ukierunkowanych na zmniejszenie dysfunkcyjności rodzin oraz poprawę relacji w rodzinie prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej

przez pracowników socjalnych, przez cały okres trwania programu, w ramach finansowania działalności statutowej OPS, zapewnienie specjalistycznego wsparcia indywidualnego oraz grupowego z zakresu poradnictwa i terapii specjalistycznej w ramach projektu realizowanego ze środków EFS;

- tworzenie partnerstw i promowanie pracy w partnerstwie, utworzenie gminnego partnerstwa na rzecz realizacji PAL, zorganizowanie spotkań szkoleniowo informacyjnych na temat partnerstwa – skierowane do liderów lokalnych społeczności, zawiązanie partnerstwa z przedstawicielami społeczności lokalnej w celu realizacji ważnych kwestii społecznych – promocja produktu lokalnego szansą rozwoju społeczności lokalnych – jedno partnerstwo w okresie realizacji PAL/OPS we współpracy z pozostałymi realizatorami programu, w ramach finansowania działalności statutowej jednostek.

XI. Przewidywane rezultaty realizacji programu

- integracja społeczności lokalnej i grup społecznych, w szczególności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- zmniejszenie obszaru ubóstwa i dysproporcji w dostępie do usług publicznych i zatrudnienia,
- rozwój społeczno – gospodarczy,
- wzrost poczucia przynależności do danej społeczności i odpowiedzialności mieszkańców za procesy w niej zachodzące;
- wzrost zaangażowania mieszkańców w życie społeczne;
- stworzenie płaszczyzny udziału mieszkańców w proces rozwiązywania indywidualnych i lokalnych problemów;
- zmiana postaw społeczności lokalnych wobec osób i grup defaworyzowanych;
- zmniejszenie obszaru wykluczenia społecznego;
- podniesienie umiejętności społecznych grup i osób ze szczególnym uwzględnieniem środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- nabycie umiejętności społecznych, zwiększenie motywacji do działania i poszukiwania pracy;
- poprawa funkcjonowania społecznego i intelektualnego;
- poprawa funkcjonowania oraz aktywizacja osób wykluczonych społecznie;

- zdiagnozowanie potrzeb i problemów społeczności lokalnych oraz planowanie i realizacja zadań w odpowiedzi na realne potrzeby mieszkańców;
- stały monitoring potrzeb środowiska lokalnego;
- realizacja projektów inicjowanych i współorganizowanych przez lokalne społeczności;
- planowanie i realizacja projektów za rzecz społeczności lokalnej stanowiących odpowiedź na ich realne potrzeby;
- podwyższenie jakości działań środowiskowych w tym inicjowanie nowych form i metod pracy dostosowanych do potrzeb oraz możliwości grup i społeczności lokalnych;
- skuteczniejsze i efektywniejsze wykorzystanie istniejących zasobów ukierunkowane na realizację polityki integracji społecznej;
- wzrost zaangażowania organizacji lokalnych w zakresie podejmowania działań środowiskowych;
- usprawnienie przepływu i dostępu do informacji;
- wzajemne poznawanie się różnych instytucji oraz wymiana doświadczeń między nimi, przenoszenie doświadczeń i wiedzy;
- dostęp do metod działania innych instytucji, do dodatkowej wiedzy i umiejętności, co umożliwia generowanie większej liczby pomysłów;
- wzmocnienie własnej skuteczności poprzez wspólne działanie.

Wszelkie zakładane rezultaty przyczynią się do nabycia umiejętności umożliwiających prawidłowe funkcjonowanie w społeczeństwie, w tym na rynku pracy: przez osoby biorące udział w PAL. Istotne będzie również podniesienie poziomu aktywności młodzieży, w szczególności ze środowisk wykluczonych społecznie, bądź zagrożonych zjawiskiem na rzecz samodzielnego rozwiązywania ważnych problemów społecznych oraz nabycie umiejętności pożytecznego spędzenia wolnego czasu.

XII. Realizatorzy programu

Realizacja Programu oparta jest na partnerstwie i współpracy w zakresie organizowania na terenie Gminy Grajewo przedsięwzięć wykorzystujących aktywne formy pomocy.

Koordynatorem Programu jest Kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Grajewie. Głównym realizatorem Programu Aktywności Lokalnej Gminy Grajewo jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Grajewie. Współrealizatorami są podmioty, instytucje i organizacje działające w sferze polityki społecznej Gminy Grajewo, które w

ramach swoich kompetencji posiadają możliwości wspierania inicjatyw społecznych, tworzenia poczucia przynależności do danej społeczności oraz mobilizowania i wspierania rozwoju jednostki, grupy i społeczności lokalnej:

1. Urząd Gminy Grajewo;
2. Jednostki Organizacyjne Gminy;
3. Placówki edukacyjne (szkoły, przedszkola);
4. Gminna Biblioteka;
5. Organizacje pozarządowe (OSP i inne);
6. Policja;
7. Zakłady Opieki Zdrowotnej;
8. Organizacje kościelne;
9. Społeczności lokalne;

XIII. Finansowanie Programu Aktywności Lokalnej

Przewiduje się, że działania realizowane w ramach Programu Aktywności Lokalnej będą finansowane z następujących źródeł:

- środków pochodzących z budżetu gminy;
- środków własnych podmiotów zaangażowanych w realizację działań w ramach realizacji Programu Aktywności Lokalnej;
- środków pochodzących z budżetu państwa;
- środków z funduszy Unii Europejskiej;
- środki pochodzące ze źródeł zewnętrznych, w tym darowizny i sponsoring.

XIV. Monitoring i ewaluacja

Corocznie, w terminie do dnia 31 marca będą sporządzane sprawozdania z realizacji Programu Aktywności Lokalnej, które zostaną przedstawione Wójtowi Gminy Grajewo oraz Radzie Gminy.

Po zakończeniu realizacji programu PAL zostanie przygotowany raport końcowy podsumowujący całość podejmowanych działań, w którym zostanie dokonana ocena wykonywanych czynności oraz rezultaty, jakie one przyniosły. Wskazane zostaną również działania, metody i formy, które powinny być kontynuowane w latach następnych.

Monitoring będzie prowadzony na bieżąco przez realizatorów Programu Aktywności Lokalnej, a jego celem będzie ustalenie skuteczności podejmowanych działań oraz

Program Aktywności Lokalnej Gminy Grajewo na lata 2016 – 2020

---

stosowanych metod pracy dążących do osiągnięcia zamierzonych rezultatów. Prowadzona analiza pozwoli na ocenę oczekiwanych wyników już przyjętych zadań. W przypadku stwierdzenia rozbieżności między założeniami, a rezultatami na bieżąco będą dokonywane zmiany w przyjętych założeniach lub metodach pracy, co umożliwi osiągnięcie jak najlepszych rezultatów.

Przewodniczący Rady

Jan Dąbrowski